

FROM FINANCIAL CRISIS TO GLOBAL ECONOMIC CRISIS

Alexandra Deaconu, PhD Student, University of Craiova

Abstract: The term "financial crisis" describes an ensemble of circumstances in which financial instruments suddenly lose a significant part of their value. The financial crisis is a situation where the money demand is greater than supply.

Therefore, liquidity evaporates quickly whereas available money is withdrawn from banks. Thus, banks are being forced to sell their own assets and investments to cover its needs or collapse. The financial crisis could lead to an economic crisis.

We are talking about an economic crisis when a country's economy is facing a decline in its labor force, a process often caused by a financial crisis. This phenomenon usually coincides with a decline in GDP, an evaporation of liquidity and also an increase in prices due to inflation, respectively a decrease of them because of deflation.

Keywords: crisis, finance, society, economy, money.

„Această lucrare a beneficiat de suport financiar prin proiectul “Rute de excelență academică în cercetarea doctorală și post-doctorală – READ” cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contract nr. POSDRU/159/1.5/S/137926.”

În primul rând este necesară o delimitare între termenii de criză financiară și criză economică datorită faptului că încă există confuzie în jurul acestor noțiuni.

Termenul de criză financiară descrie în linii mari un ansamblu de situații în care instrumente sau active financiare pierd brusc o parte semnificativă din valoarea lor. Criza financiară este o situație în care cererea de bani este mai mare decât oferta. Drept urmare, lichiditățile se evaporă rapid întrucât banii disponibili sunt retrași din bănci, forțând astfel băncile fie să vândă propriile active și investiții, pentru a-și acoperi necesitățile sau să colapseze. Criza financiară poate duce la o criză economică.

Vorbim despre o criză economică atunci când economia unei țări se confruntă cu o scădere a forței sale, proces cauzat de cele mai multe ori de o criză financiară. Acest fenomen coincide de regulă cu o scădere a Produsului Intern Brut, o evaporare a lichidităților și de asemenea o creștere a prețurilor din cauza inflației, respectiv o scădere a acestora din cauza deflației.¹

Într-o ierarhie a celor mai difuzate știri și evenimente în mass-media, de la începutul secolului al XXI-lea și până în prezent, *Recesiunea globală din 2008-2009* figurează la poziția

¹ Apud. Cristina Coman, *Comunicarea de ciză. Tehnici și strategii*, Editura Polirom, București, 2009.

7 din tabelul celor 15 poziții consemnate, ceea ce atestă notorietatea și gravitatea acestei probleme la nivel mondial.²

Criza care a debutat în anul 2007 este considerată de analiștii economici drept cea mai gravă criză financiară după *Marea Depresie*, contribuind la eșecul întreprinderilor cheie, la o scădere a puterii de cumpărare a consumatorilor estimată la trilioane de dolari, la angajamente financiare substanțiale efectuate de guverne și la semnificative descreșteri ale activității economice. La fel cum s-a întâmplat și în 1929-1933, această criză a fost declanșată de specularea în exces a unor active financiare, în special acțiuni și imobiliare, a căror valoare a crescut necontrolat în ultimii zece ani. De asemenea este evident faptul că guvernele și instituțiile de reglementare nu s-au adaptat vremurilor contemporane, cadrul legislativ existent în unele domenii fiind complet depășit.

Criza financiară este un eveniment, care are loc odată la un secol. Acesta este părerea fostului președinte al Rezervei Federale Americane, Alan Greenspan, care este considerat principalul vinovat pentru izbucnirea crizei financiare din 2007. Opinia sa a contat mult în ridicarea controlului statal de pe piața financiară și în folosirea contractelor financiare derivate. Denumită și *criza subprime*, această criză a fost determinată de scăderea bruscă a lichidităților pe piețele globale de credit și în sistemele bancare, cauzată de eșecul companiilor care au investit în ipoteci cu grad ridicat de risc. Încă de la sfârșitul secolului trecut se întrevădeau cauzele crizei, care a scos la iveală grave deficiențe în sistemul financiar global și în cadrul de reglementare.

Conform opiniei lui George Soros, celebrul finanțist și filantrop american, criza din ultimii ani a fost precedată și consolidată de alte crize mai mici, a căror rezolvare a fost doar aparentă, iar consecințele au fost foarte grave. În viziunea lui Soros, începutul crizei corespunde cu perioada anilor '88-'89, când s-a dezintegrat blocul comunist, situație ce a dus la o creștere remarcabilă a imigrării în SUA la nivel asemănător cu cel de la începutul secolului al XX-lea. În aceste împrejurări, prețurile bunurilor imobiliare au început în mod evident să crească treptat, fiind susținute de cererea din ce în ce mai mare de locuințe și de creșterea economică.³

În anul 2004, Biroul Federal de Investigații (FBI), a atras atenția, printr-un raport amplu, asupra unui fenomen *epidemic* privind modul de obținere a creditelor imobiliare. Faptele menționate în acest raport nu au fost considerate drept factori importanți pentru declanșarea unei eventuale crize financiare, ci ca unii *adiacenți*, de mică importanță. Raportul menționa că, pe această cale, s-a deschis de fapt o poartă largă pentru tot felul de fraude, cu efecte multiple și pe termen lung. Din păcate, acest raport nu și-a găsit audiența cuvenită la cele mai înalte niveluri guvernamentale. Nici președintele Statelor Unite nu a putut, sau nu a vrut, să ia în considerare un asemenea Raport.⁴

Semnalul de alarmă privind declanșarea unei crize economice mondiale a fost tras și de Nouriel Roubini, profesor de economie la Universitatea din New York, care a prezis, în iulie

² Adrian Otovescu, Gabriela Motoi, Maria Cristina Frăsie, Dumitru Otovescu, *Criza mondială*, Editura Pro Universitaria, București, 2011, p.101.

³ Apud. <http://crizafinanciara.com/criza-financiara/29.09.2009>.

⁴ Alex Berca, *Crizele economice și ciclicitatea lor*, Editura Institutul European, Iași, 2011, p. 95.

2006, instalarea unei crize financiare majore și că întreg sistemul se va prăbuși sub greutatea unui balon speculativ foarte periculos.⁵

Criza financiară a fost declanșată de spargerea balonului imobiliar din SUA în 2005-2006. La alimentarea boom-ului imobiliar din perioada premergătoare crizei au contribuit în primul rând standardele lejere de acordare a împrumuturilor ipotecare la care se adaugă și creșterea semnificativă a stimulentei pentru credite. Un rol important l-a avut și tendința de creștere pe termen lung a prețului caselor. În consecință, populația, profitând de aceste condiții, nu a ezitat să apeleze la împrumuturi ipotecare împovărătoare, cu speranța de a le refinanța pe parcurs la rate mult mai avantajoase. Prețurile caselor au explodat între 1997 și 2006, crescând cu 124%. Văzând tendința de creștere a valorii caselor, mulți americani au pus o a doua ipotecă pe diferența de valoare, bani cu care și-au finanțat cheltuielile în creștere. Speculatorii au investit la rândul lor în case, aproape 40% dintre casele vândute în 2005 și 2006 nefiind reședințe permanente.

Drept urmare împrumuturile ipotecare subprime, cu grad ridicat de risc, au crescut de la 5% în 1994 la 20% din totalul împrumuturilor ipotecare în 2006. Creșterea a fost încurajată de așa numitele *credite ninja*, care nu presupuneau un loc de muncă stabil, un venit stabil și nici măcar o garanție pe alte bunuri. Aceste derivate au fost transformate în efecte publice și au îmbrăcat forme complexe, prin ele urmărindu-se atragerea de noi fonduri concomitent cu disiparea riscului. Principiul care a stat la baza acestui sistem a fost vinderea instrumentului financiar, care implica o ipotecă, de către instituția care a acordat creditul imobiliar unor alți instituții, ea obținând în schimbul acestora bani și poate chiar credite mai avantajoase de la terți.

Aceste derivate au beneficiat de multă încredere și de un rating foarte bun din partea agențiilor de rating care au luat în considerare eficiența unor tehnici moderne de acoperire a riscului. Datorită rating-ului bun și a perspectivelor favorabile, produsele derivate au atras până și cele mai mari bănci de investiții, care au apelat la împrumuturi foarte mari pe care le-au investit în noile oportunități financiare. Drept urmare cele cinci mari bănci de investiții din SUA (Lehman Brothers, Bear Stearns, Merrill Lynch, Goldman Sachs și Morgan Stanley) au obținut profituri enorme în perioada boomului imobiliar, însă tranzacționările în marjă au alimentat creșterea gradului lor de îndatorare și de risc, astfel încât în 2007 cele cinci instituții cumulau o datorie de 4100 miliarde USD, echivalentul a 30% din valoarea economiei SUA.

În februarie 2007 s-au făcut publice primele rapoarte ale băncilor care înregistrau scăderi ale profitului cu 31% față de 2006. În încercarea de a scăpa de produsele derivate bazate pe ipotecă, investitorii au retras mii de miliarde din aceste produse, reinvestind banii în speculații pe prețul bunurilor de bază, ceea ce a determinat criza prețurilor la alimente, o creștere majoră a prețului petrolului și scăderea prețurilor caselor în multe regiuni din SUA. În aceste condiții refinanțarea creditului ipotecar a devenit dificilă, provocând o creștere dramatică a împrumuturilor nerambursate, pe măsura expirării termenilor inițiali și a creșterii dobânzilor variabile. Consecințele au fost lichidările de case în masă. În martie 2008 s-a ajuns la situația în care 11% dintre americani dețineau o casă care valora mai puțin decât valoarea ipotecii.⁶

⁵ Apud. <http://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/nouriel-roubini-profetul-recesiunii-recentul-dezastru-financiar-ar-putea-fi-doar-o-picatura-din-potopul-ce-va-sa-vina-677577>

⁶ Apud <http://crizafinanciara.com/criza-financiara/29.09.2009>.

Criza economică a intrat în faza acută în septembrie 2008. Două instituții de credit ipotecar susținute de guvernul SUA, Fannie Mae și Freddie Mac, au dat faliment, intrând sub controlul guvernamental în încercarea de a fi salvate. La 14 septembrie, Lehman Brothers a demarat procedurile de faliment după ce Rezerva Federală a refuzat să o ajute financiar, pe baza numeroaselor nereguli și a volumului mare de active toxice care o incriminau. Panica a luat amploare pe măsură ce altă bancă de investiții, Merrill Lynch, a fost preluată în aceeași zi de Bank of America și a fost amplificată și de căderea majorității acțiunilor la bursă pe 15 septembrie. Pe 16 septembrie AIG, cea mai mare firmă de asigurări din lume, confruntându-se cu o criză acută de lichidități, a fost creditată de către Rezerva Federală cu 85 miliarde USD în schimbul a 79,9% din acțiuni. Până la sfârșitul săptămânii toate piețele au intrat în criză, fiind salvate de la colaps de o injecție de lichidități de 105 miliarde USD tot de la Rezerva Federală.

Situația a continuat să fie gravă și în 2009 întrucât prețul caselor a continuat să scadă și oricine vroia să vândă intra în competiție de preț cu casele aflate în stare de licitație. Pe de altă parte, nici prezumtivii cumpărători nu au mai avut posibilitatea de a cumpăra case, deoarece băncile nu mai dădeau împrumuturi și nimeni nu era dispus să plătească suma pe care banca o cerea.

Această criză economică și-a extins efectele pe plan global datorită mecanismelor complexe care guvernează finanțele internaționale. Maladia a cuprins majoritatea țărilor lumii, indiferent că erau țări dezvoltate din punct de vedere economic sau în curs de dezvoltare. Guvernele au sărit în sprijinul instituțiilor financiare, pompând sume de bani în conturile marilor bănci în vederea împiedicării ajungerii la starea de faliment, însă în unele țări situația a devenit dramatică, în condițiile în care bursele scădeau spectaculos și volatilitatea era maximă.⁷

Criza bancară a generat instabilitatea piețelor financiare, conducând la criza financiară și, în final, s-a ajuns la criza economiilor naționale. Acestea, la rândul lor, au produs crizele sociale – care se asociază cu fenomenele de șomaj în creștere, scăderea consumului și, implicit, a nivelului de trai, reducerea prețurilor la diferite categorii de bunuri și proprietăți, în special imobiliare, pierderea unor bunuri de valoare dobândite prin împrumuturi bancare ori de la firme de leasing, răspândirea sărăciei și degradarea calității vieții oamenilor.⁸

Rata anuală de scădere a PIB a fost în primul trimestru din 2009 de 14,4% în Germania, 15,2% în Japonia, 7,4% în Regatele Unite, 9,8% în zona Euro și 21,5% în Mexic. Până în luna aprilie 2009 Lumea Arabă a semnalat pierderi de 3 trilioane USD pe fondul crizei economice. În mai 2009 Regatele Unite au raportat o scădere a investițiilor străine în economiile Orientului Mijlociu, datorită cererii scăzute de petrol. În luna septembrie a aceluiași an, cu 3 luni după ce Banca Mondială a estimat un an dificil pentru Țările Arabe, băncile arabe au raportat pierderi de aproape 4 bilioane USD de la declanșarea crizei globale financiare.⁹ Aceste date ilustrează ceea ce George Soros a afirmat cu ocazia unei alte situații de criză: *Piețele financiare ar trebui să acționeze într-o mișcare de balans asemănătoare cu mișcarea unui pendul; ele pot fluctua la întâmplare, ca urmare a șocurilor exogene, dar se presupune că ajung să se oprescă în cele din urmă într-o poziție de echilibru și acea poziție*

⁷ Apud <http://crizafinanciara.com/criza-financiara/4.10.2009>.

⁸ Adrian Otovescu, Gabriela Motoi, Maria Cristina Frăsie, Dumitru Otovescu, *op. cit.*, p. 102.

⁹ Apud <http://crizafinanciara.com/criza-financiara/4.10.2009>.

ar trebui să fie mereu aceeași, indiferent de fluctuațiile care se produc în timp. În loc să se întâmple astfel, (...) piețele financiare s-au comportat mai degrabă ca bila folosită pentru demolări, lovind dintr-o țară în alta și doborându-le pe cele mai slabe.¹⁰

În paralel cu operațiunile de stopare a stării de faliment au avut loc și confruntări ale opiniilor politicianilor, ale oamenilor de afaceri și ale economiștilor referitoare la modalitatea de ieșire din criza economică mondială. Președintele Franței, Nicolas Sarkozy, a afirmat necesitatea reanalizării întregului sistem financiar și monetar internațional, iar cancelarul german, Angela Merkel, a susținut că soluția rezolvării crizei constă în stabilirea unor reglementări care să pună capăt actelor iresponsabile. Un alt punct de vedere, ce a atras o mulțime de critici, a fost prezentat de către Nouriel Roubini. După opinia sa, ieșirea SUA din recesiune presupunea implicarea Guvernului pentru a naționaliza cele mai mari bănci, până când își reveneau, după care să fie din nou privatizate. Aceste idei au îngrijorat acționarii, care au început să își retragă, din spirit de protecție, capitalurile din băncile unde le depozitaseră. Ca urmare a acestei situații, Președintele Obama a declarat că un sistem bancar privat ar fi cea mai bună soluție de a ieși din criză.¹¹

Criza financiară a avut o soluție dureroasă, guvernele au fost nevoite să intervină și să injecteze lichidități în rate cu dobânzi scăzute, în bailout-uri pentru bănci și în economie. Un oficial al Trezoreriei SUA a rezumat totul astfel: "O să ținem spatele pentru toți". Soluția aceasta a costat guvernele din întreaga lume peste 1 trilion de dolari. Nu a fost corect față de cetățenii care plătesc taxe și impozite și care au plătit pentru păcatele altora, dar s-a reușit evitarea unei depresii globale.

Consider că, în prezent efectele crizei economice mondiale provocate de criza financiară din SUA au fost domolite, multe țări și-au anunțat oficial ieșirea din recesiune, însă situația continuă să fie una vulnerabilă, pregătită oricând să se prabușească din nou. Liderii mondiali au alimentat criza cu infuzii de capital și au pus astfel bazele unei noi crize, cea a sumelor îndatorate.

BIBLIOGRAFIE

1. Coman Cristina, *Comunicarea de ciză. Tehnici și strategii*, Editura Polirom, București, 2009.
2. Otovescu Adrian, Motoi Gabriela, Frăsie Maria Cristina, Otovescu Dumitru, *Criza mondială*, Editura Pro Universitaria, București, 2011.
3. Soros George, *Criza capitalismului global – Societatea deschisă în primejdie*, Editura Polirom, Iași, 1999.
4. <http://crizafinanciara.com>
5. <http://www.zf.ro>

¹⁰ George Soros, *Criza capitalismului global – Societatea deschisă în primejdie*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 133.

¹¹ Apud. Alex Berca, *Crizele economice și ciclicitatea lor*, Editura Institutul European, Iași, 2011.